

MOTÝL

Deň pre slzy

SKUTOČNÝ PRÍBEH ZÁCHRANCU Z LAMPEDUSY



Emma-Jane Kirby

Deň pre slzy

Deň pre slzy

Emma-Jane Kirby



VYDAVATEĽSTVO MOTÝĽ

L'OPTICIEN DE LAMPEDUSA

Emma-Jane Kirby 2016

Copyright © Éditions des Équateurs, 2016

All rights reserved

Translation © Terézia Stubniaková 2017

Design © Motýľ design 2017

Cover Art © Diana.Bahrin03/shutterstock.com

Slovak edition © Vydavateľstvo Motýľ 2017

ISBN: 978-80-8164-125-1

Pre mojich rodičov

Úvod

Slovami nedokážem opísať, čo som videl, keď sa naša loď priblížila k miestu, z ktorého prichádzal ten hrôzostrašný zvuk. Pravdupovediac, neviem, či to vôbec chcem opísať. Aj tak to nepochopíte, pretože ste tam neboli. Ako by ste aj mohli? Viete, myslel som si, že sú to čajky. Čajky, zvädzajúce boj o obrovský úlovok. Vtáky. Obyčajné vtáky.

Veď sme sa predsa plavili po otvorenom mori. Čo iné by to mohlo byť?

Nikdy v živote som vo vode nevidel toľko ľudí. Zúfalo sa snažili udržať nad hladinou, niečoho sa zachytiť. Zataté päste a čierne tváre, mihajúce sa pomedzi vlny. Lapali po dychu, jačali, dusili sa, kričali. Ach, dobrý Bože, ten hrozný krik! Ten neľudský zvuk! More okolo nich vrelo, voda sa stáčala, zatiaľ čo oni kopali, mlátili okolo seba rukami, snažili

sa pridržovať jeden druhého alebo kusov dreva, niektorí sa beznádejne pokúšali zachytiť vln, a tak sa udržať nad hladinou. V záchvate zúfalstva na nás kričali a usilovali sa upútať pozornosť posádky na malej lodi. Boli všade – kdekoľvek som sa pozrel, uvidel som ďalšieho. Stovky mizli pod vodou, opäť sa vynárali a vyplúvali ju, vystreté ruky plieskajúce po hladine, prosiace. A moja žena, vzlykajúca moje meno, zatiaľ čo si vrtuľa motora lenivo predierala cestu pomedzi telá.

Všetci sa topili a ja som si pomyslel: *Ako ich len všetkých zachránim?*

Stále cítim prsty prvej ruky, ktorú som uchopil. To, ako splynula s mojou, kosť ku kosti. Prsty sa mi ovinuli okolo ruky tak silno, až som videl, ako jej na zápästí pulzujú pospletané žily. Sila toho stisku! Moja ruka v ruke cudzinca, spojenie silnejšie a intímnejšie ako pupočná šnúra. A od toho stisku sa mi trasie celé telo, kým z vln vyťahujem nahý trup.

Je ich tam priveľa. Priveľa a ja netuším, čo mám robiť. Som optik, nie záchranár. Som optik. Optik na dovolenke a neviem, čo mám robiť.

Hádzem do vody záchranné koleso, no na každom kúsku v okruhu päťsto metrov sú ako trosky roztrúsení ľudia a všetci na nás volajú. Znovu a znovu sa načahujem cez kormu lode. Spomedzi vln však do vzduchu vystreľuje príliš veľa rúk, tak veľa rúk. Prsty sa mi prepletú s prstami a vtedy ťahám.

Potápame sa? Loď je teraz takmer celá ponorená vo vode. Niekoľko ľudí kričí, no ja nemám čas počúvať. Je tu tak veľa rúk. Paluba je plná čiernych tiel. Jeden cez druhého zvracajú a vyprázdňujú sa. Cítim, ako sa loď pod ťažkým nákladom vzpiera a nakláňa. Nepotrvá dlho a prevrátime sa. Viem, že ju už nemáme pod kontrolou.

Aha, tamto! Ďalšia ruka!

Nikdy som vám tento príbeh nechcel porozprávať. Prisahal som, že už nikdy tento príbeh nezopakujem, pretože to nie je rozprávka. Bolo ich tam priveľa. Chcel som sa po nich vrátiť. Chcel som sa vrátiť.

Rozumiete, čo sa vám tu snažím povedať? Možno to nemôžete pochopiť, pretože ste na tej lodi neboli. No ja som tam bol a videl som ich. Stále ich vidím. Pretože sa to deje stále.

1. kapitola

Optik z Lampedusy beží. Vždy, keď mu noha dopadne na popraskanú cestu, sa z nej zdvihne obláčik prachu a maličké čiastočky mu okolo kolien vytvoria akýsi hrdzavý opar. Po pobrežnej cestičke pofukuje jemný vánok. V suchých, nepravidelných intervaloch naráža optikovi do tváre a núti ho vdychovať svoj slaný morský dych. Mohlo by sa zdať, že je na beh v tomto prudkom jesennom slnku príliš teplo, no optik sa nezastavuje. Špina z cesty sa mieša s potom a vytvára mu na nohách malé fliačiky. Z diaľky k nemu dolieha zavýjanie psa. *Či je noc, alebo deň, na tomto ostrove vždy počuť brechot túlavého psa, pomyslí si.*

Ostrov by sa dal považovať skôr za Afriku ako za Taliansko. Kým utekáte po pobreží, ďaleko od malého mestečka plného kaviarní a obchodov so suvenírmi, môžete si pokojne predstaviť, že ste v Afrike. Najmä vtedy, keď

prebehnete okolo malého kamenného dammusu s vybie-
lenou strechou. Zažmúri oči. Ak sa dobre zadívate, uvidíte
odtiaľto africké brehy. Tunisko, najbližší sused Lampedusy,
je k nej dvakrát bližšie ako Sicília.

Už dvadsaťpäť rokov žije v tomto suchom, vyprahnu-
tom kraji. Dvadsaťpäť rokov behá cez tento hrboľatý pustý
buš, ktorý ho za jeho vernosť zakaždým odmení škraban-
cami a špinou. Pokoj ostrova sa nedá porovnať s nervóz-
nym chaosom rodného Neapola, no optik nikdy neolutoval
výmenu rozrastajúceho sa mesta za samotu tohto malého
ostrova. Možnože Lampedusa veľkosťou nedosahuje ani
polovicu Neapola, no tu ho z každej strany obklopuje
more. A optik more potrebuje.

Aj teraz, keď beží po južnej strane ostrova, upiera po-
hľad na more. Kobaltovo tyrkysové, trblietavé a hladké ako
lacný šperk a on vie, že aj keby sa doň ponoril práve teraz,
v prvý októbrový deň, stále by bolo teplé a príjemné. Keď
sa so svojou ženou Teresou vyberie na more, spoločne po-
zorujú, ako v pokojných vodách plávajú delfíny a niekedy
dokonca vorvane. Často zakotvia na rajskej pláži Rabbit
Beach, kde z bieleho piesku sála horúčava a kde z času na
čas náhodný hŕf farebných tropických rýb akoby rozprskol
farbu na biele plátno, kým sa rýchlo mihá v žiare lámajú-
ceho sa svetla. Optikova žena hovorí, že je to preto, lebo
príroda vie, ako dobre sa Lampedusa stará o čokoľvek, čo
sa vyplaví na jej brehy.

Optikovi šklbe v nohách. V teple mu začala pulzovať žila nad pravým uchom a on cíti, ako mu búšenie prechádza po ploche holej hlavy až priamo do lebky. Rád skúša, čo dokáže, teší ho, keď jeho telo pracuje. Vždy bol štíhly a zdravý. Pred rokmi nemal žiadny problém s fyzickou disciplínou povinnej vojenskej služby, naopak, páčila sa mu, a hoci mu už ťahá na šesťdesiatku, nič nezanedbáva.

Po tichej ceste sa okolo neho preženie mladík na strom skútri. Zvuk hučiaceho motora mu naruší pokojnú chvíľu. Pozoruje chlapca, ako túruje motorku, dvíha predné koleso a zanecháva v prachu stopy od pneumatík. Mladí ľudia tu po večeroch nemajú veľmi čo robiť. Nočný život tu predstavuje zopár barov a kaviarní a malý nočný klub s karaoke juboxom. Rodičia nechceli, aby sa po škole túlal Neapolom a z nudy sa skôr či neskôr dostal do problémov. Poslali ho do krajčírskej školy, kde sa naučil, ako ušit' oblek na mieru. Všetci obdivovali jeho zmysel pre detail a precíznosť. Na tvári sa mu objavil úsmev. Veľmi dobre vedel, že ho kariéra krajčira nadhlo neuspokojí. Hlavne preto, lebo tajne sníval o tom, že sa raz stane optikom. Zvláštna záľuba pre mladého chlapca, no zrak ho vždy fascinoval, zaujímalo ho, ako a čo ľudia vidia. A tak popri práci krajčira študoval optiku.

Po ceste sa oproti nemu vlečie skupinka afrických mužov. Smerujú k mestu. Keď sa k nim priblíži, zdvihne na pozdrav ruku a oni hanblivo odzdravia. Premýšľa, či prišli na ostrov dnes ráno. Takmer každý deň vída autobusy,

ktoré z prístavu odvážajú nových prisťahovalcov. Postávajú pred supermarketom oproti jeho obchodu alebo v skupinkách pri kostole. Možno pochádzajú z kresťanskej časti tej či onej africkej krajiny, z ktorej prišli. Jeho susedia pre nich zbierajú jedlo a rôzne veci. Vždy sa nájde niekto, kto vám pod nos strčí kasičku. Dnes ráno sa uňho zastavila nejaká žena, pravdepodobne z miestnej farnosti, a pýtala sa, či nemá staré oblečenie a topánky, no on bol celý deň zavalený papiermi a ani na chvíľu sa nezastavil. Záchytné centrum vraj opäť praská vo švíkoch, asi preto sa radšej túľajú po ostrove.

Vždy považoval za šialenstvo, že sa sem všetci tak hrnú, keď im táto krajina nemá dokopy čo ponúknuť. Sám sa v posledných rokoch niekoľkokrát obával, že jeho vlastné živobytie sa dlho neudrží nad vodou. Koľko prebdených nocí kvôli tomu s Teresou strávili? Prudko vydýchne. Všetko, kvôli čomu tak ťažko pracoval, je v ohrození! Cíti, ako sa mu prudko rozbúšilo srdce, akoby sa snažilo udržať tempo s narastajúcim hnevom. Miestna radnica sústavne zvyšovala podnikateľom úroky, až kým ho takmer nepochovali pod všetkými daňami, poplatkami, clami a bohviečím ešte. Vyzerá to, akoby sa ho stále snažil nejaký úradník ozbíjať o ďalšie peniaze.

Odrazu si uvedomí, že sa díva priamo do zapadajúceho slnka a rukou si zastrie oči. Mihajú sa mu pred nimi červené, zlaté a zelené iskričky. Mal si zobrať slnečné okuliare. Svetlo mu okolo očí kmitá a iskrí.

Robí si starosti o svojich dvoch synov. Musí sa o nich postarať. Veľmi dobre vie, aké ťažké je nájsť si v tejto pomaly sa rúcajúcej ekonomike dlhodobú prácu. Obaja sú bystrí a pracovití. Starší chce začať podnikáť a bezpochyby má na to všetky predpoklady, no podnikanie so sebou prináša riziko. To vie z prvej ruky.

No teraz si už nedokáže predstaviť, že by pracoval pre niekoho iného. To v žiadnom prípade. Pohľadom prebehne z jednej strany na druhú. Páči sa mu byť pánom vlastného času, riadiť svoj malý svet. A nikto ho nemôže obviniť z lajdáctva. Cez týždeň pracuje do úmoru, aby sa jeho malému podniku darilo a aby sa prostredníctvom neho mohol postarať o svoju rodinu. A za to ho čaká odmena – opäť sa pozrie ponad plece priamo na more – život v náručí prekrásnej prírody.

Z oblohy sa ozýva škrekot čajok a optik zakloní hlavu, aby pozoroval, ako sa zlietajú a krúžia nad pobrežím. Vie, že čakajú na návrat posledných rybárskych lodí v nádeji, že sa im z nich v prístave podarí niečo uchmatnúť. Ak si zvyšok trasy dobre načasuje, dostane sa do prístavu práve včas, aby kúpil čosi na večeru.

Prebehne okolo akýchsi mladých Afričanov, ktorí sa učupení pri ceste zabávajú s mobilnými telefónmi. Kývne im na pozdrav a oni zvedavo pozorujú, ako v prepotenom tričku rýchlym tempom pokračuje ďalej. Plocha za nimi je pokrytá farebnými papierikmi od jedla a pokrčenými

kartónmi od džúsov. O niekoľko metrov ďalej odkopne z cesty plechovku. Neuveriteľné, koľko je teraz na ostrove odpadkov! Kúsky modrého plastu rozťahané po kríkoch, všade naokolo škatule od jedla.

Pred dvadsiatimi rokmi, keď optik ešte behal po ostrove bez námahy, narazil z času na čas na vystrašeného prisťahovalca, ktorý sa po skalách šplhal hore na cestu. Títo ľudia boli takmer vždy sami a kričali naňho v angličtine: „Kde som? Som v Palerme? Dorazil som na Sicíliu?“

Neveriacky pokrúti hlavou. Zdá sa, akoby odvtedy prešli stovky rokov. Arabská jar všetko zmenila a už nikdy viac neprišli osamote. Teraz prichádzajú neprestajne, na veľkých lodiach – celé rodiny. Aj ženy a deti, chúdence. Len pred pár rokmi sa v novinách objavil článok o tom, že na Lampeduse žije momentálne viac prisťahovalcov a utečencov ako jej vlastných obyvateľov. Zamračí sa. Lepšie na to vôbec nemyslieť. Televízia a noviny sú preplnené správami o utečencoch, v poslednom čase nehovoria o ničom inom. Len pred pár dňami niečo začul v rádiu. Niekoľkí sa utopili pri brehoch Sicílie. Asi siedmi. Alebo boli ôsmi?

Spomalí, aby nechal cez cestu prebehnúť vychudnutú mačku, a chvíľu pozoruje, ako sa zviera pomaly usalaší v kríkoch. Samozrejme, že sem utiekol. Neapol osemdesiatych rokov mu pripadal bezduchý. Hlúpe politické ťahanie, nič, čo by malo hlbší zmysel. Akoby mu všetky predošlé záchytné body mizli pred očami. Tento malý ostrov však

predstavoval ideálne miesto na začiatok nového, zmysluplnejšieho života. Kto by sa už len uprostred tejto nádhery necítil ako doma? Maslovožlté vápencové útesy týčiace sa nad piesočnými plážami a drsná divočina na severe ostrova, z ktorej sála nekonečná energia.

Odrazu k nemu doľahne smiech. O pár sekúnd sa pred ním objavia dvaja muži v strednom veku s ďalekohľadmi a draho vyzerajúcimi fotoaparátmi. Hovoria po taliansky, no hneď mu je jasné, že nie sú odtiaľto – pravdepodobne ornitológovia z Milána. Väčšina turistov na Lampeduse pochádza odtiaľ. Obaja sú veselí a mladší z nich naňho zavolá, aby mu oznámil, že práve zbadali akýsi vzácny druh vtáka, ktorého meno optikovi ušlo. Otočí sa a beží do stredu ostrova.

Sezóna sa skončila a na ostrove neostalo veľa dovolenkárov. Toto leto bolo veľmi tiché. Utečenci nie sú práve najlepším turistickým lákadlom a mnohí rekreanti sa tento rok rozhodli stráviť dovolenku na Sardínii. Priatelia zamestnaní v hotelových a reštauračných službách sa mu sťažovali na malé tržby. Dobré, že jeho malý obchod nie je závislý od turizmu.

Pred vchodom na cintorín sa nad lavičkou hrbí šedivý muž v svetlomodrej polokošeli a vrta do tehál vyrobených z popola a cementu. Z kúskov cementu vyletujú iskry a optik premýšľa, čo asi tak horlivo vyrába. Na šikmých stenách mauzóleí sa v zapadajúcom slnku trbliecu križe.

Sám smeruje domov a cíti sa výborne. Zajtra sa mu začne zaslúžená dovolenka. Dvojdňová plavba s manželkou a niekoľkými blízkymi priateľmi. Prospeje mu, keď na niekoľko dní zabudne na všetky starosti, prestane myslieť na účty, strachovať sa o budúcnosť svojich chlapcov a odovzdá sa pohľadu na prekrásne more so všetkou jeho nekonečnosťou a neobmedzenými možnosťami. Zdvihne oči k bezoblačnej oblohe a na tenkých perách sa mu rozhostí úsmev. Počasie vyzerá nádejne.

Jeho kamarát Francesco určite strávil ráno pripravovaním *Galaty* na blížiaci sa výlet. Loď je už určite vyleštená a korba tmavočervenej a tmavomodrej farby vydrhnutá dočista. Na tvári sa mu usadí chápavý úsmev. Starý dobrý Francesco! Koľko sa len na tej lodi nasmiali. Francesco sa o ňu stará, akoby to bola luxusná jachta a nie trochu ošarpaná pätnásťmetrová rybárska loď. Na bielej farbe kormidelne by ste nenašli najmenšiu škvrnku.

V prístave sa už pred predajňou s rybami stihol vytvoriť menší rad. Na táckach s ľadom je rozložený tuniak modroplutvý, sardinky a mečúne. Predavač pomáha poslednému rybárovi vyložiť jeho úlovok modrastých chobotníc, ktorých tmavofialové rôsolovité chápadlá visia po stranách debničky.

Ešte musí trochu zabrať hore kopcom a potom zabehne rovno na Via Romana do svojho malého bytu nad obchodom, kde sa osprchuje. Naľavo na parkovisku sú

nahromadené vraky drevených lodí, ktoré priviezli utečencov z Líbye. Poprevracané na bok, s popraskanými trupmi a so zvyškami odutej žiarivej tyrkysovej a tmavočervenej farby.

No optikovu myseľ teraz zamestnávajú iné veci. V tejto chvíli je poriadne hladný, chce sa osprchovať a kúpiť v prístave sardinky na večeru pre seba a svoju ženu. Musí zavolať Matteovi a dohodnúť sa, aké zásoby majú zajtra doniesť a kto prinesie víno. Určite to bude zábava. Všetkých osem priateľov spoločne na mori.

Ak by sa v ten večer odrazu zodvihol vietor, ako sa to na Lampeduse často stáva, a neľútostne sa pohrával s malými rybárskymi loďami, hádzal ich o steny prístavu a dovtedy zabrdal do mora, kým by od zúrivosti nebesnelo, optik by pravdepodobne nenastúpil na priateľovu víkendovú loď a nevyplával na more. Jednoducho by výlet odložil a vyšiel by si s priateľmi na *aperitivo* do obľúbeného baru a potom možno na večeru do jednej z miestnych reštaurácií. Možno by ho to sklamalo, pravdepodobne rozčúlilo, a ak by sa ho zákazník ráno pri výbere nového rámu spýtal, čo má nové, úprimne by odpovedal, že nič zaujímavé.

No vietor ostal pokojný a optik vyplával.

2. kapitola

Keď dorazil do obchodu, dvere na byte boli otvorené. Nikdy to nemal rád. Vždy ho rozčulovalo, keď sa pomyselná hranica medzi prácou a súkromným životom zotierala. Zákazníci boli nesmierne zvedaví. Vždy, keď začuli vrzgot dverí a videli Teresu, ako schádza dolu schodmi, naťahovali krky v nádeji, že sa im podarí nazrieť dovnútra a zistiť, ako optik a jeho žena žijú. Nechápal, prečo jeho súkromný život ľudí tak fascinuje.

Zabuchol dvere a vybehol hore schodmi. Teresa sedela v obývačke a čítala časopis.

„Dvere boli opäť otvorené,“ povedal rozčúlene. Teresa sa pousmiala a na moment zdvihla oči od časopisu.

„Naozaj, miláčik?“ opýtala sa a pohrávala sa pritom s hustým prameňom blond vlasov. „Čo už.“